

De arbeidsmarktpositie van hbo'ers vergeleken

4 februari 2020

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Startpositie op de arbeidsmarkt	3
1.1. Startpositie	3
1.2. Grote verschillen in arbeidsmarktpositie tussen opleidingen	3
1.3. Opleidingen met een (zeer) goede startpositie	3
1.4. Opleidingen met een (zeer) matige startpositie	5
2. Loopbaanontwikkeling	6
2.1. Loopbaanontwikkeling in de eerste 10 jaar na afstuderen	6
2.2. Sterkste en zwakste stijgers	6
2.3. Loopbaanontwikkeling voor opleidingen met een (zeer) goede startpositie	6
2.4. Loopbaanontwikkeling voor opleidingen met een (zeer) matige startpositie	7
3. Arbeidsmarktpositie na 10 jaar	9
3.1. Arbeidsmarktpositie 10 jaar na afstuderen	9
4. Opleidingen met meeste afgestudeerden	11
5. Conclusie	12
Bijlage I Methodische toelichting	13
Bijlage II Gemiddelde startpositie cohort 2016-2017	14
Bijlage III Ontwikkeling indicatoren gemiddelde startpositie	15
Bijlage IV Gemiddelde arbeidsmarktpositie na 10 jaar cohort 2007-2008	16
Colofon	17

Samenvatting

In dit onderzoek wordt de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs (hbo) in beeld gebracht. Allereerst gaat het daarbij om de startpositie, oftewel de arbeidsmarktpositie in 2018 voor diegenen die in 2016-2017 zijn afgestudeerd. Daarbij worden 90 hbo-opleidingsclusters vergeleken, waarbij is gekeken naar de duur totdat afgestudeerden een substantiële baan hebben gevonden, het al dan niet hebben van vast werk, het uurloon en het inkomen uit werk. Verder is gekeken naar het loopbaanperspectief voor diegenen die in 2007-2008 afstudeerden. Tien jaar na afstuderen, dus in 2018, is voor hen de arbeidsmarktpositie bepaald en zijn hbo-opleidingen met elkaar vergeleken.

Deze analyses zijn gebaseerd op het SEO/Elsevier-Weekblad-onderzoek *Studie & Werk 2019*, gepubliceerd op de websites van SEO en Elsevier Weekblad. Daarbij wordt gebruik gemaakt van geanonimiseerde, gekoppelde administratieve data van het CBS. De hier gehanteerde methode van 'graduate tracking' heeft het voordeel dat het zeer betrouwbaar is en het spoor van afgestudeerden langere tijd kan worden gevolgd. In de toekomst kan de arbeidsmarkt echter veranderen door ontwikkelingen in vraag en aanbod. Het is dus geen prognose. Een soortgelijke publicatie voor wo-masteropleidingen is in februari 2020 verschenen: [De arbeidsmarktpositie van academici vergeleken](#).

Zowel bij wo als hbo is de belangrijkste conclusie dat de arbeidsmarktpositie aanzienlijk verschilt per studierichting: zowel bij de start als na tien jaar. Studierichtingen met een relatief goede startpositie blijven het goed doen op de arbeidsmarkt; studierichtingen met een matige startpositie blijven het over het algemeen matig doen. Wél is er bij het hbo qua uurloon in beperkte mate sprake van een inhaalslag.

Bij de start is het uurloon en het jaarinkomen na een hbo-opleiding gemiddeld genomen iets lager dan na een universitaire opleiding. Er zijn echter grote verschillen per opleidingsrichting binnen beide onderwijsniveaus. Zo heeft 83% van de hbo-afgestudeerden een hoger uurloon dan na wo archeologie. Het loopbaanperspectief na een universitaire opleiding is meestal wel beter. Tien jaar na afstuderen ligt het uurloon na een universitaire studie gemiddeld 34% hoger dan na een hbo-studie.

Bij de start hebben alumni van de tweedegraads lerarenopleidingen de beste arbeidsmarktpositie. Dit komt gedeeltelijk doordat zij bij afstuderen ouder zijn en meer werkervaring hebben. De loopbaanontwikkeling is bij hen (daarom) minder gunstig. De matige loopbaanontwikkeling geldt ook voor een aantal op de zorg en welzijn gerichte opleidingen, zoals management in de zorg, sociaal pedagogische dienstverlening, maatschappelijk werk en dienstverlening, culturele en maatschappelijke vorming, creatieve therapie, sociaal pedagogische hulpverlening, fysiotherapie, logopedie en mond-zorgkunde. Een steiler groeipad is waar te nemen bij bijvoorbeeld aviation, luchtvaart- en scheepvaarttechniek, international business management en sport en management. Maar ondanks het steilere groeipad bij sport en management blijft de arbeidsmarktpositie matig in vergelijking tot andere hbo-opleidingen.

Tien jaar na afstuderen bestaat de top vijf uit: aviation, lerarenopleiding wiskunde, maritiem officier, technische bedrijfskunde en de lerarenopleiding economie. De top vijf aan de onderkant wordt gevormd door: dans, culturele en maatschappelijke vorming, de kunstacademie, creatieve therapie en toerisme. Op basis van uurloon, jaarinkomen en percentage vaste dienstverbanden blijft hun arbeidsmarktpositie ver achter bij het hbo-gemiddelde.

Deze publicatie is opgesteld om de voorlichting aan studiekeizers te verbeteren. Naast interesses en capaciteiten, kan arbeidsmarktinformatie een overweging zijn bij het maken van studiekeuzes. Een meer transparante markt draagt bij aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het kan ertoe leiden dat minder studenten kiezen voor opleidingen met een matige arbeidsmarktpositie en juist meer studenten kiezen voor opleidingen met een goede arbeidsmarktpositie. Ook kan betere informatievoorziening leiden tot minder spijt achteraf.

Noot voor de lezer

Het jaarlijkse onderzoek Studie & Werk van Elsevier Weekblad en SEO Economisch Onderzoek biedt studiekeizers en andere geïnteresseerden sinds 1997 essentiële keuze-informatie over ruim 1.200 opleidingen aan hogescholen en universiteiten. Voor het gebruik van de onderzoeksresultaten van Studie & Werk is toestemming nodig van zowel Elsevier Weekblad als SEO Economisch Onderzoek. Voor resultaten over alle ruim 1.200 opleidingen, ga naar Elsevier Weekblad: www.elsevierweekblad.nl/studiewerk.

---

1. Startpositie op de arbeidsmarkt

1.1. Startpositie

Om de startpositie op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van hbo-opleidingsclusters te bepalen, is bij het cohort dat in het studiejaar 2016-2017 afstudeerde, gekeken naar de volgende vier aspecten:

1. De mediane¹ duur in maanden vanaf het moment van afstuderen tot een substantiële baan (baan in loondienst, minimaal 3 dagen per week, geen oproep/uitzendcontract, uurloon minimaal 140% van wettelijk minimumloon volwassenen). Hierbij is rekening gehouden met samenstellings-effecten;
2. Het percentage werknemers met een vaste baan 1 jaar na het afronden van de opleiding;
3. Het bruto uurloon van werknemers 1 jaar na het afronden van de opleiding;
4. Het jaarinkomen uit werk in 2018 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Deze vier aspecten zijn gecombineerd tot een samengestelde indicator startpositie (zie bijlage I voor verdere uitleg over de definities en methodiek). Ze indiceren samen de kans op werk, de baanzekerheid en het inkomen. De hbo-opleidingsclusters worden met elkaar vergeleken, dus het is de relatieve positie. Met deze data is onbekend in welk beroep afgestudeerden werkzaam zijn en ook niet of dit op hbo-niveau is of in de richting waarvoor ze opgeleid zijn. De sector van de werkgever is wél bekend, maar dit is niet meegenomen in deze analyse. Wanneer afgestudeerden te maken hebben met een mismatch komt dit mogelijk tot uitdrukking in een lager loon, al duidt een lager loon niet noodzakelijkerwijs op een mismatch. In bepaalde beroepen en sectoren liggen de lonen nu eenmaal lager.

1.2. Grote verschillen in arbeidsmarktpositie tussen opleidingen

De helft van de hbo'ers heeft binnen 5,5 maanden een substantiële baan gevonden. De vindduur verschilt sterk tussen opleidingen. Het snelst vinden afgestudeerde verpleegkundigen een substantiële baan (1,8 maanden) en het minst snel afgestudeerden van de bacheloropleiding dans (40,9 maanden). Ook de baanzekerheid 1 jaar na afstuderen varieert in sterke mate, geïndiceerd door het percentage werknemers met een vaste baan. Het hoogst is dit percentage bij de lerarenopleiding natuurkunde/scheikunde (77%) en het laagst bij huidtherapie (15%). De lerarenopleiding wiskunde levert daarnaast het hoogste uurloon op. Het uurloon van afgestudeerden bij de lerarenopleiding wiskunde bedraagt € 22,20. Toerisme kent het laagste uurloon (€ 12,50). Het laagste jaarinkomen geldt voor muziek (€ 15.900) en het hoogste voor de lerarenopleiding techniekvakken (€ 48.000).

1.3. Opleidingen met een (zeer) goede startpositie

Goede startpositie voor lerarenopleidingen

In de top 10 van hbo-opleidingen met een (zeer) goede startpositie zijn negen tweedegraads lerarenopleidingen te vinden (tabel 1). Een kanttekening is hierbij op zijn plaats. Bij deze lerarenopleidingen is namelijk de gemiddelde leeftijd van de afgestudeerden vijf jaar hoger en is de duale variant meer in trek. Zij hebben dus al vaker een baan bij het volgen van de studie en dit is een (gedeeltelijke) verklaring voor de zeer goede arbeidsmarktpositie. Een multivariate analyse van SEO Economisch Onderzoek wijst inderdaad uit dat dit een rol speelt². Maar ook na correctie voor leeftijd en opleidingsvorm doen de tweedegraads lerarenopleidingen het nog steeds zeer goed op de arbeidsmarkt in vergelijking met andere hbo-opleidingen. Het inkomen behoort nog steeds tot de top en de duur tot het vinden van een substantiële baan is zeer gering.

---

¹ De mediane duur betekent dat de helft van de afgestudeerden in kortere tijd een substantiële baan heeft gevonden.

² Bisschop & Zwetsloot, 2019.

Tabel 1 Opleidingen met een (zeer) goede startpositie op de arbeidsmarkt in 2018 voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Typering startpositie
1	Lerarenopleiding natuur/scheikunde	129	2,1	77%	22,00	46.900	zeer goed
2	Lerarenopleiding techniekvakken	174	3,5	75%	22,10	48.000	zeer goed
3	Lerarenopleiding wiskunde	360	2,9	73%	22,20	45.400	zeer goed
4	Lerarenopleiding Nederlands	414	3,4	71%	22,10	43.300	zeer goed
5	Management in de zorg	176	3,2	65%	21,00	42.500	zeer goed
6	Lerarenopleiding economie	336	2,4	54%	20,60	43.700	zeer goed
7	Lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans	249	5,1	64%	20,80	37.000	zeer goed
8	Lerarenopleiding overig	540	4,9	59%	19,90	38.700	zeer goed
9	Lerarenopleiding Engels	413	3,8	64%	19,80	35.500	zeer goed
10	Lerarenopleiding biologie	152	3,1	65%	19,40	34.500	goed
11	Elektrotechniek	548	2,6	58%	16,90	41.700	goed
12	Business it en management	411	4,1	59%	17,30	41.400	goed
13	Verpleegkunde	3.909	1,8	61%	17,90	34.700	goed
14	Lerarenopleiding gesch./aard./maatsch.	556	4,5	57%	18,80	36.000	goed
15	Civiele techniek	497	3,4	54%	17,00	40.300	goed
16	Mechatronica	162	2,6	54%	15,90	39.300	goed
17	Ict	879	3,9	58%	16,10	37.700	goed
18	Informatica	964	3,3	55%	16,10	38.400	goed
19	Maritiem officier	179	4,1	42%	16,60	42.500	goed
20	Werktuigbouwkunde	1.029	2,8	49%	16,40	39.000	goed
21	Leraar basisonderwijs (pabo)	3.817	2,8	57%	16,60	34.100	goed
22	Technische bedrijfskunde	1.224	4,1	48%	16,80	38.300	goed
23	Autotechniek	192	3,9	52%	16,20	37.500	goed
24	Financial services management	241	6,3	50%	16,60	38.600	goed
25	Bedrijfskunde en agribusiness	503	6,9	50%	17,00	37.000	goed
26	Technische natuurkunde	96	3,4	42%	15,90	39.800	goed
27	Optometrie en orthoptie	87	2,0	43%	16,90	34.400	goed
	Alle hbo-bacheloropleidingen	68.497	5,5	39%	15,60	32.400	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

De top 3 wordt gedomineerd door lerarenopleidingen in exacte vakken. De lerarenopleidingen natuurkunde/scheikunde, techniekvakken en wiskunde worden gekenmerkt door een relatief korte duur alvorens men een substantiële baan heeft gevonden (3,5 maanden of minder), een hoge mate van baan zekerheid en een hoog uurloon en jaarinkomen. Van alle hbo-opleidingen heeft de lerarenopleiding techniekvakken na 1 jaar het hoogste jaarinkomen (€ 48.000), terwijl de opleiding natuurkunde/scheikunde het hoogste percentage werknemers met een vaste baan telt (77%). Ook andere lerarenopleidingen hebben een goede startpositie op de arbeidsmarkt. Dat is te zien bij Duits/Spaans/Frans, Engels, biologie en geschiedenis/aardrijkskunde/maatschappijleer. De startpositie van de pabo-opleiding (leraar basisonderwijs) is verbeterd. In een soortgelijke analyse vorig jaar was er nog sprake van een gemiddelde startpositie, terwijl de arbeidsmarktpositie nu als goed wordt getypeerd. Dit kan mede te maken hebben met de flinke stijging (met 8,5%) van de cao-lonen in het primair onderwijs in 2018.

Andere opleidingen met een goede startpositie

De opleiding management in de zorg is de enige niet-lerarenopleiding in de top tien. Men vindt snel een (vaste) baan en ook het loon is bovengemiddeld. Hierbij speelt wel een rol dat afgestudeerden van de opleiding management in de zorg gemiddeld 33 jaar oud zijn en meer werkervaring hebben dan veel andere afgestudeerden van het hbo. Multivariate analyses van SEO wijzen echter uit dat - ook na correctie van dit soort factoren - afgestudeerden van deze opleiding een relatief hoog loon en vaker vast werk hebben. Net onder de top tien is er ook een goede startpositie weggelegd voor een aantal technische hbo-opleidingen. Elektrotechniek scoort hier het best, gevolgd door civiele techniek, mechatronica en werktuigbouwkunde. Ook business it en management, ict en informatica doen het goed. Verpleegkunde is de opleiding die de meeste afgestudeerden aflevert en de studie kent tevens de kortste duur tot het vinden van een substantiële baan (1,8 maanden). Bijna 90% van de afgestudeerde verpleegkundigen is vrouw. Ook bij Optometrie en orthoptie hebben veel afgestudeerden snel een substantiële baan gevonden. Financial services management en bedrijfskunde en agribusiness staan ook in de lijst, maar het duurt langer vooraleer men een substantiële baan vindt, namelijk respectievelijk 6,3 en 6,9 maanden.

1.4. Opleidingen met een (zeer) matige startpositie

Tabel 2 bevat 9 opleidingen met een zeer matige startpositie en 18 opleidingen met een matige startpositie op de arbeidsmarkt. De lijst wordt aangevoerd door de bacheloropleiding dans. Dans is de opleiding met de langste duur tot een substantiële baan (40,9 maanden), terwijl ook het uurloon en jaarinkomen relatief laag is. Dans wordt gevolgd door de richtingen kunstacademie³ en muziek. Dat het jaarinkomen na deze bacheloropleidingen laag is heeft sterk te maken met het feit dat werk in deze richtingen veelal tijdelijk werk of uitzendwerk is. Van de opleidingen met een (zeer) matige positie op de arbeidsmarkt leveren de kunstacademie, communicatie, communicatie en multimedia design en de hotelschool de meeste afgestudeerden af (zie ook paragraaf 4). Bij beide communicatie-studies is de mediane duur tot dat men een substantiële baan heeft gevonden ruim een jaar en dat is twee keer zo lang als gemiddeld voor alle hbo-opleidingen tezamen. Verder hebben toerisme, European studies, toneel en sport en management een zeer matige startpositie op de arbeidsmarkt. Van alle hbo-opleidingen heeft toerisme het laagste bruto uurloon (€ 12,50) en ook sport en management laat een laag uurloon zien (€ 13,00).

Tabel 2 Opleidingen met een (zeer) matige startpositie op de arbeidsmarkt in 2018 voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Typering startpositie
90	Dans	263	40,9	17%	13,00	18.100	zeer matig
89	Kunstacademie	2.119	36,9	24%	12,80	17.400	zeer matig
88	Muziek	848	34,5	27%	13,90	15.900	zeer matig
87	Toerisme	717	20,9	24%	12,50	24.700	zeer matig
86	European studies	292	16,0	21%	13,00	23.000	zeer matig
85	Toneel	256	17,7	25%	14,40	19.000	zeer matig
84	Sport en management	920	18,4	27%	13,00	24.000	zeer matig
83	Creatieve therapie	230	14,3	18%	14,60	19.500	zeer matig
82	Fashion en lifestyle	475	14,0	20%	12,80	23.900	zeer matig
81	Vrijtijdsmanagement	407	17,1	23%	13,10	26.800	matig
80	Culturele en maatschappelijke vorming	315	14,4	23%	13,70	22.400	matig
79	Voeding en diëtetiek	559	15,3	26%	14,10	22.100	matig
78	Communicatiesystemen	261	13,0	19%	13,30	26.400	matig
77	Huidtherapie	134	10,3	15%	14,30	23.200	matig
76	Journalistiek	370	13,6	19%	14,10	26.200	matig
75	Media en entertainment management	674	13,8	26%	13,40	25.700	matig
74	Communicatie	2.015	13,2	26%	13,50	26.100	matig
73	Media- en informatiestudies	679	12,3	26%	13,60	26.200	matig
72	Forensisch onderzoek	77	9,7	21%	13,10	28.400	matig
71	Dier- en veehouderij	397	14,6	32%	13,10	29.900	matig
70	Logopedie	429	10,8	22%	16,20	22.700	matig
69	Biologie en medisch laboratoriumonderzoek	872	7,8	24%	13,60	26.800	matig
68	Communicatie en multimedia design	1.351	13,0	33%	13,80	27.500	matig
67	Toegepaste psychologie	734	10,6	28%	14,70	25.100	matig
66	Ontwerpen	724	10,3	28%	14,00	27.300	matig
65	Hotelschool	1.339	10,1	28%	13,60	28.700	matig
64	Taal en economie	729	10,9	28%	13,80	28.800	matig
	Alle hbo-bacheloropleidingen	68.497	5,5	39%	15,60	32.400	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

In bijlage II is een overzicht opgenomen van alle hbo-opleidingsclusters met een gemiddelde startpositie op de arbeidsmarkt.

³ In het opleidingscluster kunstacademie valt ook de lerarenopleiding voor tekenen en handvaardigheid. Deze opleiding doet het beter op de arbeidsmarkt.

---

2. Loopbaanontwikkeling

2.1. Loopbaanontwikkeling in de eerste 10 jaar na afstuderen

Een vergelijking tussen de arbeidsmarktpositie van het cohort 2007-2008 na 1 jaar (startpositie) en de positie 10 jaar na afstuderen van datzelfde cohort geeft een beeld van de ontwikkeling van de positie op de arbeidsmarkt van de verschillende hbo-bacheloropleidingen. De 'loopbaanontwikkeling' is in deze analyse gebaseerd op de ontwikkeling van het uurloon, het maandloon en het percentage werknemers met vast werk.

2.2. Sterkste en zwakste stijgers

Van de afgestudeerden van tien jaar geleden (cohort 2007-2008), die in 2018 als werknemer werkzaam zijn, heeft ruim driekwart (79%) een vaste baan. Eén jaar na afstuderen had van dit cohort slechts 49% een vaste baan. Het verschil tussen een vaste baan na 1 jaar en na 10 jaar is dus groot. Het grootste verschil (top 5) is zichtbaar bij ergotherapie en beweging, European studies, technische natuurkunde, biologie en medisch laboratoriumonderzoek en chemie en chemische technologie (tabel 3, 4 en bijlage III). Het kleinste verschil komt voor bij accountancy, management in de zorg, financial services management, bestuurskunde en de lerarenopleiding economie. Het kleine verschil is te verklaren vanuit de situatie dat er bij deze richtingen al een hoge mate van baan zekerheid is 1 jaar na afstuderen. Dit laatste geldt overigens ook voor de meeste lerarenopleidingen.

Het gemiddelde bruto uurloon van het cohort 2007-2008 bedroeg 1 jaar na afstuderen € 16,90 en na 10 jaar € 23,10. Dat is een stijging met 37% in zo'n 9 jaar tijd. De sterkste stijging doet zich voor bij luchtvaart- en scheepstechniek (+66%), gevolgd door aviation (+64%), hotelschool (+62%), vastgoed en makelaardij (+61%) en autotechniek (+60%). De lerarenopleiding wiskunde kent na 10 jaar het hoogste bruto uurloon (€ 28,30), gevolgd door de lerarenopleiding economie (€ 27,70). Een sterk groeipad met betrekking tot het bruto uurloon hebben ook de richtingen international business and management, communicatiesystemen en accountancy. De kleinste verschillen in uurlonen zijn er voor management in de zorg (+11%), fysiotherapie (+15%), sociaal pedagogische hulpverlening (+22%), dans (+20%) en lerarenopleiding techniekvakken (+22%).

Het gemiddelde bruto maandloon van het cohort 2007-2008 is gestegen van € 2.459 (1 jaar na afstuderen) tot € 3.289 (10 jaar na afstuderen). Dat is een stijging met ruim een derde (34%) in een tijdspanne van circa 9 jaar. Het procentuele verschil in maandinkomen na 1 jaar en 10 jaar is het hoogst bij luchtvaart- en scheepstechniek (+71%), sport en management (+67%) en international business and management (+67%), gevolgd door dans (+63%) en muziek (+63%). De geringste stijging komt voor bij de richtingen leraar basisonderwijs (+7%), fysiotherapie (+10%), mond-zorgkunde (+10%), management in de zorg (+10%) en logopedie (+11%). Studies die er relatief sterk op vooruit zijn gegaan na 10 jaar, maar waarvan het maandloon na 10 jaar nog aanzienlijk onder het gemiddelde ligt zijn dans, muziek en kunstacademie. De ontwikkeling van het maandloon wordt naast de uurloonontwikkeling sterk gekleurd door het aantal uren dat afgestudeerden meer of minder zijn gaan werken.

2.3. Loopbaanontwikkeling voor opleidingen met een (zeer) goede startpositie

Tabel 3 toont nogmaals de hbo-bacheloropleidingen die in 2018 een (zeer) goede startpositie hebben voor afgestudeerden in 2016-2017 (tabel 1), maar nu inclusief de ontwikkeling in de tien jaar na afstuderen. Hiervoor is het cohort 2007-2008 gevolgd. Bij de tweedegraads lerarenopleidingen is er sprake van een 'iets hoger' percentage werknemers met een vast dienstverband. Uitzondering vormt de lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans, waarbij het percentage werknemers met een vast dienstverband na 10 jaar wel veel hoger (92%) ligt dan na 1 jaar (70%). Bij de lerarenopleidingen is de groei in bruto uurloon en maandloon lager dan gemiddeld voor alle hbo-opleidingen⁴. Op basis van de drie indicatoren mag ook worden gesteld dat het groeipad bij de bachelors management in de zorg, verpleegkunde en leraar basisonderwijs minder sterk is. Bij de studie leraar basisonderwijs (pabo) ligt het aantal vaste banen na 10 jaar veel hoger, maar bedraagt de groei in het bruto maandloon slechts 7% ten opzichte van de situatie na 1 jaar. Dat is de laagste stijging van alle hbo-opleidingen. Daarentegen is het verschil tussen het bruto maandloon na 1 jaar en 10 jaar hoog voor de richtingen autotechniek, maritiem officier, technische bedrijfskunde en werktuigbouwkunde. Bij autotechniek is ook de groei van het aandeel vaste dienstverbanden sterk te noemen.

---

⁴ Zoals eerder vermeld is het startloon bij afgestudeerden van tweedegraads lerarenopleidingen deels zo hoog, omdat ze vijf jaar ouder zijn en al vaker een baan tijdens hun studie hebben. De procentuele verschillen zijn daardoor geringer.

Tabel 3 Ontwikkeling in arbeidsmarktindicatoren in 2018 voor het cohort 2007-2008 1 jaar en 10 jaar na afstuderen voor opleidingen met een (zeer) goede arbeidsmarktpositie voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Typering startpositie 2016-2017	Ontwikkeling % vaste baan werknemers	Ontwikkeling bruto uurloon werknemers	Ontwikkeling bruto maandloon werknemers	Loopbaanontwikkeling eerste 10 jaar na start
1	Lerarenopleiding natuur-/scheikunde	zeer goed	iets hoger	27%	29%	+
2	Lerarenopleiding techniekvakken	zeer goed	iets hoger	22%	19%	+
3	Lerarenopleiding wiskunde	zeer goed	iets hoger	32%	31%	+
4	Lerarenopleiding Nederlands	zeer goed	hoger	30%	29%	++
5	Management in de zorg	zeer goed	iets hoger	11%	10%	+
6	Lerarenopleiding economie	zeer goed	iets hoger	27%	24%	+
7	Lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans	zeer goed	veel hoger	30%	28%	++
8	Lerarenopleiding overig	zeer goed	iets hoger	19%	21%	+
9	Lerarenopleiding Engels	zeer goed	iets hoger	31%	26%	+
10	Lerarenopleiding biologie	goed	iets hoger	32%	27%	+
11	Elektrotechniek	goed	hoger	41%	40%	++
12	Business it en management	goed				
13	Verpleegkunde	goed	hoger	32%	17%	+
14	Lerarenopleiding gesch./aard./maatschappij	goed	iets hoger	32%	26%	+
15	Civiele techniek	goed	hoger	46%	45%	++
16	Mechatronica	goed				
17	Ict	goed				
18	Informatica	goed	iets hoger	48%	47%	++
19	Maritiem officier	goed	iets hoger	32%	50%	++
20	Werktuigbouwkunde	goed	hoger	43%	43%	++
21	Leraar basisonderwijs (pabo)	goed	veel hoger	28%	7%	+
22	Technische bedrijfskunde	goed	hoger	46%	47%	++
23	Autotechniek	goed	veel hoger	60%	58%	+++
24	Financial services management	goed	iets hoger	33%	34%	+
25	Bedrijfskunde en agribusiness	goed	iets hoger	32%	29%	+
26	Technische natuurkunde	goed	veel hoger	42%	39%	+++
27	Optometrie en orthoptie	goed	veel hoger	37%	20%	++
	Alle hbo-bacheloropleidingen	gemiddeld	hoger	37%	34%	++

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

2.4. Loopbaanontwikkeling voor opleidingen met een (zeer) matige startpositie

Tabel 4 toont nogmaals de hbo-opleidingsclusters met relatief gezien een (zeer) matige startpositie op de arbeidsmarkt in 2018 voor afgestudeerden in 2016-2017 (tabel 2), maar nu inclusief de ontwikkeling in de tien jaar na afstuderen. Ook hier is de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie gemeten van het cohort 2007-2008 1 jaar en 10 jaar na afstuderen. De ontwikkeling van het bruto uurloon en bruto maandloon is voor de meeste opleidingen met een (zeer) matige arbeidsmarktpositie hoger dan de gemiddelde stijging van alle hbo-opleidingen tezamen. Er is sprake van een inhaalslag ten opzichte van de andere hbo-opleidingen. Dit geldt voor 11 opleidingen, zoals bijvoorbeeld afgestudeerden van de hotelschool. Bij de opleidingen logopedie, creatieve therapie, huidtherapie en culturele en maatschappelijke vorming is de loopbaanontwikkeling echter ondergemiddeld en blijft een inhaalslag dus achterwege.

In bijlage III staan de resterende opleidingen met een gemiddelde startpositie en de loopbaanontwikkeling in de eerste tien jaar na afstuderen. Hbo-opleidingen met een gemiddelde startpositie en een gunstig groeipad voor wat betreft de benoemde indicatoren zijn: luchtvaart- en scheepstechniek, vastgoed en makelaardij, logistiek en economie, logistics engineering, chemie en chemische technologie, veiligheidskunde, retail management, international business and management, commerciële economie, aviation, ergotherapie en beweging en facility management. Hbo-opleidingen met een gemiddelde startpositie en een minder gunstig groeipad zijn: mondzorgkunde, sociaal pedagogische hulpverlening, bestuurskunde, maatschappelijk werk en dienstverlening farmakunde, fysiotherapie, pedagogiek en hbo rechten.

Tabel 4 Verschillen in arbeidsmarktindicatoren in 2017 tussen het cohort 2007-2008 1 jaar en 10 jaar na afstuderen voor opleidingen met een (zeer) matige arbeidsmarktpositie voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Typering startpositie 2016-2017	Ontwikkeling % vaste baan werknemers	Ontwikkeling bruto uurloon werknemers	Ontwikkeling bruto maandloon werknemers	Loopbaanontwikkeling eerste 10 jaar na start
90	Dans	zeer matig	veel hoger	20%	63%	++
89	Kunstacademie	zeer matig	hoger	36%	53%	++
88	Muziek	zeer matig	iets hoger	33%	63%	++
87	Toerisme	zeer matig	veel hoger	44%	41%	+++
86	Europese studies	zeer matig	veel hoger	48%	54%	+++
85	Toneel	zeer matig	veel hoger	24%	43%	++
84	Sport en management	zeer matig	veel hoger	52%	67%	+++
83	Creatieve therapie	zeer matig	hoger	23%	17%	+
82	Fashion en lifestyle	zeer matig	iets hoger	53%	52%	++
81	Vrijtijdsmanagement	matig	hoger	49%	47%	+++
80	Culturele en maatschappelijke vorming	matig	hoger	26%	29%	+
79	Voeding en diëtetiek	matig	veel hoger	33%	22%	++
78	Communicatiesystemen	matig	hoger	59%	60%	+++
77	Huidtherapie	matig	iets hoger	30%	26%	+
76	Journalistiek	matig	hoger	36%	44%	++
75	Media en entertainment management	matig	hoger	55%	61%	+++
74	Communicatie	matig	hoger	42%	39%	++
73	Media- en informatiestudies	matig	veel hoger	47%	50%	+++
72	Forensisch onderzoek	matig				
71	Dier- en veehouderij	matig	hoger	34%	26%	++
70	Logopedie	matig	veel hoger	24%	11%	+
69	Biologie en medisch laboratoriumonderzoek	matig	veel hoger	36%	28%	++
68	Communicatie en multimedia design	matig	hoger	54%	53%	+++
67	Toegepaste psychologie	matig				
66	Ontwerpen	matig	hoger	49%	55%	+++
65	Hotelschool	matig	veel hoger	62%	62%	+++
64	Taal en economie	matig	hoger	49%	54%	+++
	Alle hbo-bacheloropleidingen	gemiddeld	hoger	37%	34%	++

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

Voor afgestudeerden verbetert over het algemeen de arbeidsmarktpositie naarmate men langer op de arbeidsmarkt verblijft. De werk- en baan zekerheid nemen toe en ook het inkomen groeit. De mate waarin is mede afhankelijk van persoonskenmerken, werkervaring en omgevingsfactoren. Uit een analyse blijkt dat de samenhang tussen de arbeidsmarktindicatoren bij de start en tien jaar na afstuderen zeer hoog is. Maar liefst 60% van de verschillen in maandinkomen na tien jaar blijkt samen te hangen met het maandinkomen bij de start⁵. Bij het uurloon is dit 51%. In tegenstelling tot het wo is bij het hbo bij het uurloon wel enigszins sprake van een inhaalslag⁶. Dit wil zeggen dat de verschillen in urlonen tussen studierichtingen na 10 jaar iets kleiner zijn dan 1 jaar na afstuderen. Over het algemeen is de loopbaanontwikkeling bij afgestudeerden met een (zeer) goede startpositie minder gunstig dan de loopbaanontwikkeling bij afgestudeerden met een (zeer) matige startpositie.

⁵ De percentages zijn de gekwadraterde correlatiecoëfficiënten (R^2) oftewel de verklaarde variantie, waarbij niet is gecorrigeerd voor andere factoren. Het is geen causaal verband, maar samenhang.

⁶ Dit is gebaseerd op de variatiecoëfficiënt: de verhouding tussen de standaarddeviatie en het gemiddelde uurloon. Bij het hbo daalt de variatiecoëfficiënt voor het uurloon licht, namelijk van 13% bij de start naar 10% na tien jaar. Daarentegen stijgt de variatiecoëfficiënt voor het maandloon, namelijk van 16% bij de start naar 18% na tien jaar. Bij het wo is er in beide gevallen sprake van een (iets grotere) stijging: bij het uurloon van 10% naar 15% en bij het maandloon van 13% naar 19%.

3. Arbeidsmarktpositie na 10 jaar

3.1. Arbeidsmarktpositie 10 jaar na afstuderen

Na verloop van tijd verbetert de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden. Afhankelijk van werkervaring, omgevingsfactoren en persoonlijke kenmerken zal dit voor de een sneller gaan dan voor de ander. Het kan ook inherent zijn aan het soort opleiding. Met behulp van administratieve gegevens is van het afstudeercohort 2007-2008 de arbeidsmarktpositie ook na 10 jaar bepaald, dus in 2018 (tabel 5 en 6 en bijlage IV).

Tabel 5 bevat de opleidingen waarbij 10 jaar na het afronden van de opleiding sprake is van een (zeer) goede positie op de arbeidsmarkt. Het gaat om 25 opleidingen, waarvan 9 opleidingen het predicaat 'zeer goed' hebben en 16 'goed'. De opleiding aviation voert de lijst aan. Een hoog aandeel vaste banen, een hoog bruto uurloon en een hoog jaarinkomen liggen hieraan ten grondslag. Het hoogste jaarinkomen van alle hbo-opleidingen heeft de richting maritiem officier, gevolgd door aviation, luchtvaart- en scheepstechniek en technische bedrijfskunde. De lijst bevat verder diverse tweede-graads lerarenopleidingen, technische opleidingen en opleidingen met een economische focus zoals bedrijfseconomie, logistiek en economie en fiscaal recht en economie. Ook informatica laat een zeer goede positie na 10 jaar zien.

Tabel 5 Opleidingen met een (zeer) goede arbeidsmarktpositie na 10 jaar in 2018 van cohort 2007-2008

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Arbeidsmarktpositie na 10 jaar
1	Aviation	86%	27,20	76.700	zeer goed
2	Lerarenopleiding wiskunde	92%	28,30	58.300	zeer goed
3	Maritiem officier	81%	26,60	83.000	zeer goed
4	Technische bedrijfskunde	83%	27,20	70.000	zeer goed
5	Lerarenopleiding economie	85%	27,70	59.600	zeer goed
6	Management in de zorg	91%	26,90	54.400	zeer goed
7	Informatica	85%	25,70	68.200	zeer goed
8	Luchtvaart- en scheepstechniek	76%	27,20	71.900	zeer goed
9	Lerarenopleiding natuur-/scheikunde	88%	26,80	55.100	zeer goed
10	Lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans	92%	26,80	47.000	goed
11	Logistics engineering	81%	26,00	67.100	goed
12	Lerarenopleiding techniekvakken	87%	25,90	59.000	goed
13	Vastgoed en makelaardij	82%	25,60	66.700	goed
14	Fiscaal recht en economie	88%	24,80	58.500	goed
15	Lerarenopleiding Nederlands	89%	27,10	45.800	goed
16	Elektrotechniek	84%	24,70	64.200	goed
17	Bedrijfseconomie	82%	25,50	63.100	goed
18	Bestuurskunde	77%	26,40	66.000	goed
19	Werktuigbouwkunde	82%	25,20	63.600	goed
20	Accountancy	83%	25,30	61.400	goed
21	Logistiek en economie	82%	24,60	65.200	goed
22	Optometrie en orthoptie	92%	24,50	50.600	goed
23	Lerarenopleiding biologie	85%	26,30	51.600	goed
24	Civiele techniek	83%	24,70	63.300	goed
25	Lerarenopleiding gesch./aard./maatsch.	84%	26,10	51.600	goed
	Alle hbo-bacheloropleidingen	79%	23,10	51.300	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

Opleidingen die 10 jaar na afstuderen een (zeer) matige positie op de arbeidsmarkt hebben, zijn te vinden in tabel 6. In totaal nemen 25 van de 83 opleidingen na 10 jaar een (zeer) matige positie op de arbeidsmarkt in. Dans, culturele en maatschappelijke vorming en kunstacademie nemen de drie minst gunstige posities in. De opleiding leraar basisonderwijs (pabo) is de enige lerarenopleiding die in de lijst voorkomt. Het aandeel werkenden met een vast contract ligt boven het gemiddelde, maar het jaarinkomen is laag. Dit komt deels door het vele deeltijdwerk, maar ook het uurloon ligt onder het hbo-gemiddelde.

Tabel 6 Opleidingen met een (zeer) matige arbeidsmarktpositie na 10 jaar in 2018 voor cohort 2007-2008

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Arbeidsmarktpositie na 10 jaar
83	Dans	53%	18,90	25.500	zeer matig
82	Culturele en maatschappelijke vorming	64%	20,00	35.600	zeer matig
81	Kunstacademie	67%	20,20	31.300	zeer matig
80	Creatieve therapie	71%	20,20	27.600	zeer matig
79	Toerisme	71%	18,70	39.200	zeer matig
78	Journalistiek	62%	21,10	41.000	zeer matig
77	Vrijtijdsmanagement	66%	20,20	43.500	zeer matig
76	Dier- en veehouderij	72%	19,20	40.600	zeer matig
75	Fashion en lifestyle	62%	21,90	42.700	zeer matig
74	Toneel	64%	23,00	35.100	matig
73	Voeding en diëtetiek	75%	20,00	34.300	matig
72	Logopedie	75%	21,30	32.000	matig
71	Muziek	69%	23,40	30.500	matig
70	Media en entertainment management	64%	21,90	49.400	matig
69	Huidtherapie	76%	20,50	40.000	matig
68	Sociaal pedagogische hulpverlening	79%	20,60	36.100	matig
67	European studies	70%	21,30	46.600	matig
66	Communicatie	70%	21,70	45.200	matig
65	Taal en economie	67%	22,00	49.200	matig
64	Biologie en medisch laboratoriumonderzoek	76%	20,40	43.800	matig
63	Pedagogiek	78%	21,40	37.500	matig
62	Farmakunde	75%	21,60	46.600	matig
61	Sport en management	75%	21,70	47.000	matig
60	Leraar basisonderwijs (pabo)	84%	21,30	36.700	matig
59	Media- en informatiestudies	74%	22,30	48.500	matig
	Alle hbo-bacheloropleidingen	79%	23,10	51.300	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

4. Opleidingen met meeste afgestudeerden

Tabel 7 bevat een overzicht (top 10) van hbo-opleidingen met de meeste afgestudeerden voor het cohort 2016-2017. Deze tien hbo-opleidingen vormen samen 38% van het totaal aantal afgestudeerden van 90 hbo-opleidingen. Voor deze tien hbo-opleidingen is de arbeidsmarktpositie in 2018 weergegeven ('startpositie'). Ook is voor deze tien opleidingen de arbeidsmarktpositie in 2018 weergegeven van het cohort dat in 2007-2008 afstudeerde, oftewel de arbeidsmarktpositie na 10 jaar.

De meeste afgestudeerden worden afgeleverd door de richting verpleegkunde. Ruim 3.900 studenten van het cohort 2016-2017 verlieten de bachelor met een diploma. Een groei met maar liefst 77% ten opzichte van 2008. De startpositie wordt als goed getypeerd. Wanneer voor het afstudeercohort 2007-2008 tien jaar later wordt gekeken hoe het hen op de arbeidsmarkt vergaat, dan is verpleegkunde ten opzichte van andere hbo-studies afgezaakt. Van de 83 hbo-opleidingen waarover gegevens beschikbaar zijn, staat verpleegkunde op de 47ste plek, oftewel een gemiddelde arbeidsmarktpositie. Met name de loonontwikkeling is ten opzichte van andere hbo-studies matig te noemen.

De arbeidsmarktpositie na de pabo is enigszins vergelijkbaar met verpleegkunde. De startpositie is eveneens goed, maar op langere termijn verslechtert de relatieve arbeidsmarktpositie vanwege een matig loopbaanperspectief. Tien jaar na afstuderen is de arbeidsmarktpositie zelfs matig te noemen, in vergelijking met andere hbo-opleidingen. Net als bij verpleegkunde is de loonontwikkeling in de tien jaar na afstuderen matig. In tegenstelling tot verpleegkunde is het aantal afgestudeerden niet gegroeid, maar flink gedaald in de 9 jaar tussen 2007-2008 en 2016-2017, namelijk met 41%.

Na sociaal pedagogische hulpverlening en bedrijfseconomie is in beide gevallen de startpositie op de arbeidsmarkt gemiddeld te noemen. Wanneer naar de arbeidsmarktpositie tien jaar na afstuderen wordt gekeken, ontwikkelt deze zich echter in tegenstelde richtingen. Na sociaal pedagogische hulpverlening verslechtert de relatieve arbeidsmarktpositie, terwijl deze na bedrijfseconomie juist verbetert. Tien jaar na afstuderen is de arbeidsmarktpositie na een studie sociaal pedagogische hulpverlening matig en na bedrijfseconomie goed. De loopbaanontwikkeling bij sociaal pedagogische hulpverlening blijft achter, en dit geldt ook enigszins voor hbo maatschappelijk werk en dienstverlening en hbo fysiotherapie. Afgestudeerden van studies die gericht zijn op onderwijs, zorg of welzijn hebben over het algemeen geen gunstige loopbaanontwikkeling in het verschiep. Bij bedrijfseconomie, commerciële economie en international business en management is het loopbaanperspectief duidelijk beter.

Ook kunstacademie en communicatie leveren veel studenten af en hebben respectievelijk een zeer matige en matige positie bij de start. Helaas verbetert hun relatieve arbeidsmarktpositie niet, wanneer naar de situatie op langere termijn wordt gekeken. Tien jaar na afstuderen is de arbeidsmarktpositie na de kunstacademie nog steeds zeer matig en na communicatie nog steeds matig. Deze typering is gebaseerd op het percentage vast werk, het uurloon en het inkomen uit werk, in vergelijking met andere hbo-afgestudeerden.

Tabel 7 Top 10 hbo-opleidingen met de meeste afgestudeerden 2016-2017, met startpositie (afstudeercohort 2016-2017) en arbeidsmarktpositie na 10 jaar (afstudeercohort 2007-2008) in 2018

Hbo-bacheloropleiding	Aantal afgestudeerden 2017	Groei afgestudeerden 2008-2017	Rang startpositie	Typering startpositie	Rang positie na 10 jaar	Typering positie na 10 jaar
Verpleegkunde	3.909	77%	13	goed	47	gemiddeld
Leraar basisonderwijs (pabo)	3.817	-41%	21	goed	60	matig
Commerciële economie	3.315	18%	59	gemiddeld	35	gemiddeld
Sociaal pedagogische hulpverlening	2.745	-7%	41	gemiddeld	68	matig
Maatschappelijk werk en dienstverlening	2.382	23%	46	gemiddeld	58	gemiddeld
Bedrijfseconomie	2.146	36%	35	gemiddeld	17	goed
Kunstacademie	2.119	5%	89	zeer matig	81	zeer matig
Communicatie	2.015	17%	74	matig	66	matig
International business and management	1.919	55%	58	gemiddeld	41	gemiddeld
Fysiotherapie	1.861	20%	50	gemiddeld	56	gemiddeld

Bron: SEO Economisch Onderzoek/Elsevier Weekblad op basis van CBS Microdata, bewerking UWW (2020)

---

5. Conclusie

De positie op de arbeidsmarkt verschilt sterk per hbo-studierichting. Dit geldt zowel voor de startpositie, 1 jaar na afronding van de opleiding, als voor de arbeidsmarktpositie 10 jaar na het behalen van het diploma. Het jaarinkomen 10 jaar na hbo maritiem officier is ruim drie keer zo hoog als na hbo dans. Het snel vinden van een substantiële baan, het uurloon, het jaarinkomen en de baanzekerheid hangen sterk samen met de studierichting. Deze verschillen werken door: ook na tien jaar zijn het veelal dezelfde studies als bij de start die een relatief matige of juist een relatief sterke arbeidsmarktpositie hebben. Wél is er enigszins sprake van een inhaalslag. Over het algemeen is de loopbaanontwikkeling bij afgestudeerden met een (zeer) goede startpositie minder gunstig dan de loopbaanontwikkeling bij afgestudeerden met een (zeer) matige startpositie. Er blijven echter behoorlijke verschillen bestaan.

Bij de start hebben alumni van de tweedegraads lerarenopleidingen de beste arbeidsmarktpositie. Dit komt gedeeltelijk doordat zij bij afstuderen ouder zijn en meer werkervaring hebben. Mede door deze voorsprong is de loopbaanontwikkeling bij hen minder gunstig. De matige loopbaanontwikkeling geldt ook voor een aantal op de zorg gerichte opleidingen (management in de zorg, sociaal pedagogische dienstverlening, maatschappelijk werk en dienstverlening, culturele en maatschappelijke vorming, creatieve therapie, sociaal pedagogische hulpverlening, fysiotherapie, logopedie en mondzorgkunde). Een steil groeipad is waar te nemen bij bijvoorbeeld aviation, luchtvaart- en scheepvaarttechniek, international business management en sport en management.

Tien jaar na afstuderen bestaat de top vijf met de meest gunstige arbeidsmarktpositie uit: aviation, lerarenopleiding wiskunde, maritiem officier, technische bedrijfskunde en de lerarenopleiding economie. De vijf opleidingen met de minst gunstige arbeidsmarktpositie zijn op dat moment: dans, culturele en maatschappelijke vorming, kunstacademie, creatieve therapie en toerisme. Op basis van uurloon, jaarinkomen en percentage vaste dienstverbanden blijft hun arbeidsmarktpositie ver achter bij het hbo-gemiddelde.

In de toekomst kan de arbeidsmarkt veranderen door ontwikkelingen in vraag en aanbod. Zo zijn er periodes van laagconjunctuur en hoogconjunctuur. Voor zover dit generieke verschuivingen zijn die op alle studierichtingen betrekking hebben (bijvoorbeeld een langere zoekduur), heeft dit weinig invloed op de uitkomsten, omdat er wordt uitgegaan van relatieve arbeidsmarktposities. Wanneer het echter specifieke ontwikkelingen betreft – bijvoorbeeld een verdubbeling van het aantal studenten voor studierichting X, of minder vraag naar opleiding Y – zullen relatieve arbeidsmarktposities gaan schuiven. Prognoseonderzoek en het regelmatig updaten van dit soort onderzoek blijft daarom noodzakelijk. De hier gehanteerde methode van 'graduate tracking' heeft het voordeel dat het zeer betrouwbaar en compleet is. Het zijn harde gegevens op basis van registerdata. Dit betekent ook dat er op een gedetailleerd niveau uitspraken kunnen worden gedaan. Door de hoge samenhang tussen de startpositie en de positie tien jaar na afstuderen, is er een gerechtvaardigd vertrouwen dat de verschillen tussen studierichtingen tamelijk robuust zijn.

We denken daarom dat deze uitkomsten zeer geschikt zijn voor gebruik in de voorlichting aan studiekeuzers. Naast interesses en capaciteiten, kan arbeidsmarktinformatie een overweging zijn bij het maken van studiekeuzes. Openheid en eerlijkheid over de arbeidsmarktpositie draagt bij aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het kan ertoe leiden dat minder studenten kiezen voor opleidingen met een matige arbeidsmarktpositie en juist meer studenten kiezen voor opleidingen met een goede arbeidsmarktpositie. Ook kan betere informatievoorziening leiden tot minder spijt achteraf.

Bijlage I   Methodische toelichting

Voor de analyse van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden analyseert SEO Economisch Onderzoek in opdracht van Elsevier Weekblad geanonimiseerde administratieve data afkomstig uit de microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De microdata bestaan uit verschillende gegevens die op persoonsniveau te koppelen zijn. In de analyse is gebruik gemaakt van onderwijsdata afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), inkomensdata (lonen en uitkeringen) afkomstig van het Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen (UWV) en de Belastingdienst en persoonskenmerken uit de Basisregistratie Personen (BRP). Er geldt een ondergrens van 10 afgestudeerden, zodat de gegevens zeker niet herleidbaar zijn naar individuele personen.

De data hebben betrekking op in Nederland wonende afgestudeerden. Deze microdata van CBS zijn door SEO Economisch Onderzoek in opdracht van Elsevier Weekblad bewerkt en geanalyseerd voor het jaarlijkse arbeidsmarktonderzoek Studie & Werk. In deze aanvullende analyse worden gegevens gepresenteerd voor 90 clusters van hbo-bacheloropleidingen afkomstig uit Studie & Werk. Het totaal is consistent met Studie & Werk 2019. Voor zeven opleidingsclusters zijn er geen gegevens bekend in 2007-2008: business it en management, social work, toegepaste psychologie, verloskunde, ict, mechatronica en forensisch onderzoek. Dit komt omdat het nieuwe opleidingen zijn, zoals mechatronica of toegepaste psychologie, vernieuwde opleidingen zoals social work of omdat de opleiding voorheen een particuliere opleiding was zoals verloskunde. Hierdoor bleven er voor deze analyses 83 opleidingsclusters over.

Om de startpositie op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van hbo-opleidingsclusters te bepalen, is bij het cohort dat in 2016-2017 afstudeerde gekeken naar de volgende vier aspecten:

1. De mediane duur in maanden vanaf het moment van afstuderen tot een substantiële baan (baan in loondienst, minimaal 3 dagen per week, geen oproep/uitzendcontract, uurloon minimaal 140% van wettelijk minimumloon volwassenen), waarbij rekening is gehouden met samenstellingseffecten (persoonlijke kenmerken en enkele onderwijskenmerken);
2. Het percentage werknemers met een vaste baan 1 jaar na het afronden van de opleiding;
3. Het bruto uurloon van werknemers 1 jaar na het afronden van de opleiding;
4. Het jaarinkomen uit werk in 2018 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Ze indiceren samen de kans op werk, de baanzekerheid en het inkomen. Er is voor gekozen zowel het uurloon als het totale jaarinkomen mee te nemen. Het uurloon is alleen beschikbaar voor werknemers. Hetzelfde geldt voor het hebben van een vaste baan. Bij sommige opleidingen gaan afgestudeerden vaak werken als zelfstandige, zoals na verloskunde. Het jaarinkomen (zowel voor werknemers als zelfstandigen) is dan representatiever voor het gegenereerde inkomen dan het uurloon voor werknemers. Het jaarinkomen is ook van belang voor zover het aantal gewerkte uren een onvrijwillige keuze is. Veel pas afgestudeerden willen mogelijk méér contracturen, maar kunnen dit door gebrek aan werk niet krijgen. Er is voor gekozen om tevens het uurloon mee te nemen in de samengestelde indicator startpositie. Voor zover het aantal gewerkte uren een vrijwillige keuze is van de werknemer, is het uurloon een betere indicator dan het totale inkomen. De vier aspecten zijn via vier Z-scores gecombineerd tot één samengestelde variabele. Op basis van deze samengestelde variabele is de ranking bepaald. De samengestelde variabele en de vier aspecten zijn kwalitatief getypeerd via de kwantielenmethode. Daarbij zijn de volgende grenzen gehanteerd:

- 10% van de opleidingen wordt getypeerd als 'zeer goed';
- 20% van de opleidingen wordt getypeerd als 'goed';
- 40% van de opleidingen wordt getypeerd als 'gemiddeld';
- 20% van de opleidingen wordt getypeerd als 'matig';
- 10% van de opleidingen wordt getypeerd als 'zeer matig'.

Voor cohort 2007-2008 is tien jaar na afstuderen gekeken naar drie arbeidsmarktindicatoren:

- Een percentage werknemers met een vaste baan in september 2018;
- Het bruto uurloon van werknemers in september 2018;
- Het jaarinkomen uit werk in 2018 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Ter bepaling van de loopbaanontwikkeling is het cohort 2007-2008 gevolgd, zowel 1 jaar na afstuderen als tien jaar na afstuderen, dus in 2018. Het gaat hierbij om de ontwikkeling van het bruto uurloon, het maandloon en het percentage vast werk. Het jaarinkomen is in de Microdata pas beschikbaar vanaf 2011 en kan daarom niet vastgesteld worden voor het cohort 2007-2008 als het gaat om het inkomen 1 jaar na afstuderen. Bij het uurloon en het maandloon, gaat het om de procentuele ontwikkeling; bij vast werk is de oddsratio berekend. Op basis van deze oddsratio is de verbetering in het percentage vast werk in drie categorieën ingedeeld: 30% veel hoger, 40% hoger en 30% iets hoger. Ter indicatie van de 'overall' loopbaanontwikkeling zijn de drie indicatoren gestandaardiseerd, vervolgens opgeteld en op basis van de kwantielenmethode ingedeeld in drie categorieën: 30% met een lichte verbetering (+), 40% met een gemiddelde verbetering (++) en 30% met een sterke verbetering (+++).

Buitenlandse studenten die na afstuderen terugkeren naar het buitenland of Nederlandse afgestudeerden die na afstuderen naar het buitenland vertrekken, zijn niet meegenomen in de analyses. Voor hen kan namelijk niet worden waargenomen of zij werk hebben en hoeveel zij daarmee verdienen.

Bijlage II Gemiddelde startpositie cohort 2016-2017

Opleidingen met een gemiddelde startpositie op de arbeidsmarkt in 2018 voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)
28	Fiscaal recht en economie	227	5,1	52%	15,70	34.900
29	Mondzorgkunde	248	5,1	40%	17,80	33.800
30	Tuinbouw en akkerbouw	105	5,4	53%	14,80	36.600
31	Gezondheidszorg en techniek	494	3,3	54%	15,50	31.700
32	Verloskunde	152	11,1		21,20	28.800
33	Luchtvaart- en scheepstechniek	107	3,4	39%	15,70	37.000
34	Accountancy	728	6,6	65%	14,10	33.400
35	Bedrijfseconomie	2.146	6,9	48%	15,10	34.400
36	Vastgoed en makelaardij	241	7,3	43%	15,20	35.600
37	Bouwkunde	958	6,4	45%	15,10	32.100
38	Logistiek en economie	539	5,9	36%	15,20	34.900
39	Voedingsmiddelentechnologie	200	6,7	36%	15,40	35.000
40	Logistics engineering	287	5,8	38%	15,10	33.800
41	Sociaal pedagogische hulpverlening	2.745	5,1	46%	15,60	27.900
42	Social Work	514	4,3	42%	15,50	28.500
43	Bedrijfskunde MER	1.531	9,2	41%	15,40	33.800
44	Chemie en Chemische technologie	696	6,4	32%	15,40	34.600
45	Bestuurskunde	197	10,4	39%	16,00	32.400
46	Maatschappelijk werk en dienstverlening	2.382	5,7	36%	16,10	28.900
47	Academie lichamelijke opvoeding (ALO)	626	6,7	32%	15,80	31.100
48	Bedrijfskunde en management	456	9,2	41%	14,80	32.100
49	Farmakunde	64	5,0	32%	15,10	31.100
50	Fysiotherapie	1.861	7,5	27%	17,70	28.200
51	Sociaal-juridische dienstverlening	676	7,2	33%	15,30	31.500
52	Milieustudies	403	8,2	37%	15,30	30.300
53	Personeel en arbeid	1.638	7,3	35%	14,80	31.200
54	Ruimtelijke ordening en planologie	305	7,7	35%	14,50	30.400
55	Veiligheidskunde	577	8,9	28%	14,90	32.700
56	Pedagogiek	1.663	7,2	31%	15,40	27.300
57	Retail management	881	11,0	37%	14,20	31.100
58	International business and management	1.919	10,0	34%	14,70	29.500
59	Commerciële economie	3.315	10,6	35%	14,20	31.100
60	Aviation	138	8,7	26%	15,30	29.300
61	Hbo – rechten	1.660	11,2	32%	15,00	29.500
62	Ergotherapie en beweging	473	6,1	25%	15,40	25.900
63	Facility management	922	10,3	30%	13,80	29.500
	Alle hbo-bacheloropleidingen	68.497	5,5	39%	15,60	32.400

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

Bijlage III Ontwikkeling indicatoren gemiddelde startpositie

Ontwikkelingen in arbeidsmarktindicatoren in 2018 tussen het cohort 2007-2008 1 jaar en 10 jaar na afstuderen voor opleidingen met een gemiddelde arbeidsmarktpositie voor het cohort 2016-2017

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Ontwikkeling % vaste baan werknemers	Ontwikkeling bruto uurloon werknemers	Ontwikkeling bruto maandloon werknemers	Loopbaanontwikkeling eerste 10 jaar na start
28	Fiscaal recht en economie	hoger	37%	33%	++
29	Mondzorgkunde		25%	10%	+
30	Tuinbouw en akkerbouw		48%	40%	++
31	Gezondheidszorg en techniek	iets hoger	40%	28%	++
32	Verloskunde				
33	Luchtvaart- en scheepstechniek		66%	71%	+++
34	Accountancy	iets hoger	56%	46%	++
35	Bedrijfseconomie	hoger	47%	45%	++
36	Vastgoed en makelaardij	veel hoger	61%	57%	+++
37	Bouwkunde	hoger	45%	44%	++
38	Logistiek en economie	hoger	50%	53%	+++
39	Voedingsmiddelentechnologie	iets hoger	46%	32%	++
40	Logistics engineering	veel hoger	55%	47%	+++
41	Sociaal pedagogische hulpverlening	iets hoger	22%	14%	+
42	Social work				
43	Bedrijfskunde MER	hoger	40%	40%	++
44	Chemie en chemische technologie	veel hoger	40%	42%	+++
45	Bestuurskunde	iets hoger	29%	34%	+
46	Maatschappelijk werk en dienstverlening	hoger	26%	21%	+
47	Academie lichamelijke opvoeding (ALO)	veel hoger	34%	34%	++
48	Bedrijfskunde en management	iets hoger	46%	41%	++
49	Farmakunde	hoger	33%	21%	+
50	Fysiotherapie	hoger	15%	10%	+
51	Sociaal-juridische dienstverlening	veel hoger	29%	23%	++
52	Milieustudies	veel hoger	35%	31%	++
53	Personeel en arbeid	iets hoger	34%	29%	++
54	Ruimtelijke ordening en planologie	hoger	47%	41%	++
55	Veiligheidskunde	veel hoger	40%	47%	+++
56	Pedagogiek	hoger	24%	16%	+
57	Retail management	hoger	54%	62%	+++
58	International business and management	hoger	60%	67%	+++
59	Commerciële economie	hoger	54%	57%	+++
60	Aviation		64%	67%	+++
61	Hbo - rechten	iets hoger	27%	26%	+
62	Ergotherapie en beweging	veel hoger	36%	22%	+++
63	Facility management	veel hoger	47%	44%	+++
	Alle hbo-bacheloropleidingen	hoger	37%	34%	++

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

Bijlage IV Gemiddelde arbeidsmarktpositie na 10 jaar cohort 2007-2008

Opleidingen met een gemiddelde arbeidsmarktpositie na 10 jaar in 2018 voor het cohort 2007-2008

Rang	Hbo-bacheloropleiding	Vaste baan werknemers	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)
26	Technische natuurkunde	89%	23,30	58.900
27	Veiligheidskunde	82%	24,30	63.300
28	Financial services management	78%	25,00	63.500
29	Lerarenopleiding Engels	83%	26,40	47.900
30	Autotechniek	81%	24,20	59.500
31	Lerarenopleiding overig	86%	25,20	46.900
32	Bedrijfskunde en management	80%	24,80	57.400
33	Bedrijfskunde MER	79%	24,30	59.000
34	Academie lichamelijke opvoeding (ALO)	84%	24,10	51.400
35	Commerciële economie	77%	24,40	60.100
36	Mondzorgkunde	80%	24,70	53.400
37	Chemie en chemische technologie	82%	22,80	59.400
38	Bedrijfskunde en agribusiness	80%	23,70	55.500
39	Communicatiesystemen	80%	23,50	56.400
40	Milieustudies	82%	23,10	54.400
41	International business and management	73%	24,60	58.400
42	Gezondheidszorg en techniek	86%	23,00	45.500
43	Ruimtelijke ordening en planologie	78%	23,30	54.600
44	Bouwkunde	79%	23,10	54.200
45	Voedingsmiddelentechnologie	75%	23,80	55.000
46	Retail management	76%	23,50	54.600
47	Verpleegkunde	85%	23,00	42.200
48	Personeel en arbeid	76%	23,90	50.600
49	Communicatie en multimedia design	78%	22,50	53.300
50	Ergotherapie en beweging	85%	22,80	40.000
51	Facility management	77%	22,60	51.200
52	Hbo - rechten	78%	22,70	50.300
53	Tuinbouw en akkerbouw	78%	22,60	49.300
54	Hotelschool	74%	22,90	51.000
55	Sociaal-juridische dienstverlening	80%	22,00	45.300
56	Fysiotherapie	74%	24,10	43.800
57	Ontwerpen	72%	23,00	50.000
58	Maatschappelijk werk en dienstverlening	80%	22,30	40.700
	Alle hbo-bacheloropleidingen	79%	23,10	51.300

Bron: Studie & Werk 2019, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2020)

Colofon

Uitgave

UWV *Afdeling Arbeidsmarktinformatie en -advies*

Postadres

Postbus 58285
Postcode 1040 HG Amsterdam

Inlichtingen

Michel.vanSmoorenburg@uwv.nl

Voor persvragen kunt u terecht bij onze woordvoerders via 020 687 5185.

Auteurs

Gerald Ahn (UWV)
Paul Bisschop (SEO)
Michel van Smoorenburg (UWV)
Jelle Zwetsloot (SEO)

Volg ons

UWV © 2020

De kennispublicaties van UWV hebben betrekking op vier gebieden. Deze kennen een eigen kleurcodering. Zo kunt u snel zien op welk gebied een publicatie betrekking heeft:

ontwikkelingen in de sociale zekerheid
arbeidsmarkt en arbeidsparticipatie

verder professionaliseren van de dienstverlening
financiële aspecten van de sociale zekerheid